

Toetsingsadvies over de inhoud
van het milieu-effectrapport
Berging baggerspecie

28 april 1993

248-175

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Toetsingsadvies

Toetsingsadvies over de inhoud van het milieu-effectrapport Berging
baggerspecie / [Commissie voor de milieu-effectrapportage]. -

Utrecht : Commissie voor de milieu-effectrapportage

ISBN 90-5237-448-1

Trefw.: milieu-effectrapportage / baggerspecie ; verwijdering ;
overheidsbeleid / baggerspecie ; opslag ; overheidsbeleid.

commissie voor de milieu-effectrapportage

De Minister van
Verkeer en Waterstaat
Postbus 20901
2500 EX DEN HAAG

De Minister van Volkshuisvesting,
Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
Postbus 30945
2500 GX DEN HAAG

uw kenmerk
HW/AB 127758 resp.
DBO\08493006
onderwerp
m.e.r. berging baggerspecie

uw brief
22 juli 1992
13 april 1993
doorkiesnummer
030 - 347638

ons kenmerk
U261-93/Sf/hh/248-174
Utrecht,
28 april 1993

Met bovengenoemde brieven stelde u de Commissie voor de milieu-effectrapportage in de gelegenheid advies uit te brengen over de inhoud van het milieu-effectrapport (MER) berging baggerspecie en de aanvulling op dit MER.

Hierbij bied ik u het advies van de Commissie aan overeenkomstig artikel XXII, lid 4 van het Overgangsrecht Wet milieubeheer (Stb. 1992, 414) en artikel 41z, eerste en tweede lid van de Wet algemene bepalingen milieuhygiëne.

De Commissie acht het MER dankzij de aanvulling van goede kwaliteit en goed bruikbaar voor de onderbouwing van een beleidsstandpunt verwijdering baggerspecie. Enkele onderwerpen verdienen nog de aandacht bij de besluitvorming, zonder dat dit eerst nog tot verdere aanvulling van het MER hoeft te leiden. Het betreft het toetsingskader voor baggerstortplaatsen en monitoring en evaluatie. Verder vraag ik in het bijzonder uw aandacht voor het volgende.

Uit het MER blijkt, dat er op het ogenblik ten aanzien van de verwijderingsketen van onderhouds- en saneringsbaggerspecie nog op tal van punten grote onzekerheden bestaan. Het gaat niet alleen om onzekerheden in hoe het slagen van de preventie in de tijd zich zal ontwikkelen, de daarbij behorende te verwijderen hoeveelheden en kwaliteiten baggerspecie en in welke mate daarvoor stortcapaciteit kan worden gerealiseerd. Ook spelen bijvoorbeeld onzekerheden in de ontwikkeling en toepassing van verwerkingstechnieken en in het toetsingskader voor baggerstortplaatsen, met bijbehorende (doel)voorschriften (IBC-maatregelen) en beoordelingscriteria. De in het MER beschreven kennis is slechts een momentopname in een proces van te wensen sterke ontwikkelingen op het terrein van de verwijdering van baggerspecie, waartoe nog heel wat nader onderzoek nodig zal zijn.

De Commissie acht het een verdienste van de initiatiefnemers van deze vrijwillige m.e.r. op strategisch (beleidsplan-)niveau dat zij de aanzet hebben gegeven tot het tot stand brengen van een integraal kader. Met de centraal in goede onderlinge samenwerking verzamelde en geëvalueerde informatie is ook een duidelijke stap in de richting gezet van een doelmatige onderbouwing van de planvorming in de betrokken provincies/regio's en voor operationele keuzen met betrekking tot locaties en vergunningverlening voor uitvoeringsprojecten.

De Commissie meent dan ook dat na de aanvulling van het MER duidelijk een toegevoegde waarde van m.e.r. op een dergelijk strategisch niveau is aangetoond.

Met het uitbrengen van dit toetsingsadvies hoopt de Commissie een constructieve bijdrage te leveren aan de besluitvorming over de voorgenomen activiteit.

Hoogachtend,

ir. P. van Duursen
voorzitter werkgroep m.e.r.
berging baggerspecie

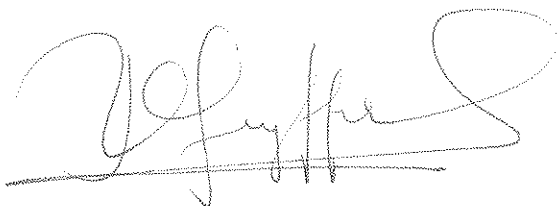
Toetsingsadvies over de inhoud
van het milieu-effectrapport
Berging baggerspecie

Advies op grond van artikel XXII, lid 4 van het Overgangsrecht Wet milieubeheer (Stb. 1992, 414) en artikel 41z van de Wet algemene bepalingen milieuhygiëne voor toetsing van het milieu-effectrapport Berging baggerspecie (inclusief Aanvulling) ter onderbouwing van het beleidsstandpunt verwijdering baggerspecie,

uitgebracht aan de Minister van Verkeer en Waterstaat en de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer door de Commissie voor de milieu-effectrapportage; namens deze,

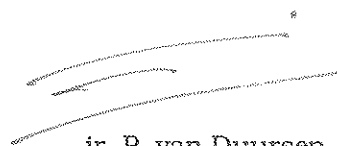
de werkgroep m.e.r. Berging baggerspecie

de secretaris

ir. R.I. Seijffers

de voorzitter

ir. P. van Duursen

Utrecht, 28 april 1993

INHOUDSOPGAVE

	Pagina
1. INLEIDING	1
2. HOOFDPUNTEN VAN DE TOETSING	2
2.1 Inleiding	2
2.2 Samenvattende beoordeling	2
2.2.1 Toetsingskader voor baggerspeciéstortplaatsen	3
2.2.2 Monitoring en evaluatie	5

BIJLAGEN

1. Brieven van het bevoegd gezag d.d. 22 juli 1992 en 13 april 1993 waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen.
2. Openbare bekendmaking in de Staatscourant van 24 juli 1992.
3. Projectgegevens.
4. Plan van aanpak aanvulling en bijstelling MER Berging baggerspecie van januari 1993.
5. Lijst van inspraakreacties en adviezen.

1. INLEIDING

Het kabinet is voornemens een beleidsstandpunt vast te stellen over de verwijdering van baggerspecie.

Daartoe is een milieu-effectrapport (MER) Berging baggerspecie opgesteld en een ontwerp-beleidsstandpunt gepubliceerd en ter visie gelegd. In het MER staat de problematiek van soort en inrichting van stortplaatsen voor baggerspecie centraal. Ook de gehele verwijderingsketen van baggerspecie (baggeren, verwerken, storten, verspreiden) is in relatie tot het storten beschouwd in het ontwerp-beleidsstandpunt en in het onderliggende MER.

De regeling inzake milieu-effectrapportage (m.e.r.) in de Wet Milieubeheer/Wet algemene bepalingen milieuhygiëne (Wabm) is vrijwillig van toepassing. De belangrijkste projectgegevens zijn opgenomen in bijlage 3 van dit advies. Bijlage 2 bevat de tekst van de openbare bekendmaking.

Per brieven van 22 juli 1992 en 13 april 1993 (zie bijlage 1) hebben de Ministers van Verkeer en Waterstaat en van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer de Commissie voor de milieu-effectrapportage in de gelegenheid gesteld advies uit te brengen over het MER en de Aanvulling op het MER.

Op 16 november 1992 is over een concept-toetsingsadvies over het MER met vertegenwoordigers van bevoegd gezag en initiatiefnemers van gedachten gewisseld. Door betrokken ministeries werd naar aanleiding hiervan besloten op een aantal aandachtspunten nader in te gaan in de vorm van een Aanvulling op het MER. In afwachting van nader bericht werd de Commissie verzocht het uitbrengen van het advies aan te houden. Voor de Aanvulling op het MER is een plan van aanpak vastgesteld (zie bijlage 4), nadat een concept-versie met de Commissie is besproken. Concepten van de Aanvulling op het MER zijn door de Commissie becommentarieerd. Het nu voorliggende toetsingsadvies geeft een beoordeling van het MER en de Aanvulling op het MER te zamen. Bij de opstelling van het advies heeft de Commissie de via het bevoegd gezag ontvangen schriftelijke reacties mede in beschouwing genomen. Een lijst van deze reacties is opgenomen in bijlage 5.

2. HOOFDPUNTEN VAN DE TOETSING

2.1 Inleiding

De Commissie heeft beoordeeld of de informatie in het MER kwantitatief en kwalitatief voldoende bruikbaar is voor de besluiten die op grond van de geleverde informatie kunnen worden genomen.

Naar het oordeel van de Commissie is het doel van deze algemene m.e.r. kaders te scheppen, die als uitgangspunt kunnen dienen bij de regionale plannen ter verwijdering van onderhoudsspecie en saneringsspecie en voor concrete uitvoeringsprojecten voor de berging van deze specie. Deze kaders betreffen uiteraard de milieu-aspecten.

2.2 Samenvattende beoordeling

De uitwerking van de behandelde onderwerpen en aspecten in het MER, inclusief de Aanvulling, heeft volgens de vastgestelde richtlijnen plaats gevonden.

Alle documenten te zamen geven een overzichtelijk beeld van de voorgenomen activiteit, alternatieven/varianten daarvoor en de wijze waarop conclusies kunnen worden getrokken over mogelijke gevolgen voor het milieu.

Er is geconstateerd, dat het MER na de aanvulling in technische zin geen onjuistheden meer bevat die moeten worden bijgesteld.

De Commissie acht het MER na de aanvulling van goede kwaliteit.

Een aantal onderwerpen verdient nog de aandacht bij de besluitvorming, zonder dat dit eerst nog tot verdere aanvulling van het MER hoeft te leiden. Het betreft:

- Toetsingskader voor baggerspeciéstortplaatsen (zie 2.2.1).
- Monitoring en evaluatie (zie 2.2.2).

Deze punten zullen hieronder nader worden toegelicht.

2.2.1. Toetsingskader voor baggerspeciéstortplaatsen

In de aanvulling op het MER wordt een overzicht gegeven van "doelvoorschriften" en beoordelingscriteria die als toetsingskader voor de realisering van concrete uitvoeringsprojecten zouden moeten fungeren¹].

Uit het MER blijkt, dat voor stortplaatsen onder (grond)waterpeil²] bij een relatief lage doorlatendheid van de specie, een voldoende omvang van de stort en een relatief klein potentiaalverschil de advectieve stroming waarschijnlijk reeds zonder isolerende voorzieningen kan worden gereduceerd tot enkele mm per jaar. Afhankelijk van de lokale situatie en de specifieke omstandigheden (uitspoeling/uitloogbaarheid van verontreinigende stoffen, lokale geohydrologische omstandigheden e.d.) zal dit wel of niet acceptabel worden geacht. Zo nodig moeten afhankelijk van de lokale situatie, additionele isolerende maatregelen worden genomen. Hierbij kan onder andere worden gedacht aan geohydrologische maatregelen, isolerende kleilagen, folies, bitumenlaag e.d. Gelet op het deels nog arbitraire karakter van de aannames, dient er enerzijds gewaakt te worden voor het eisen van isolerende maatregelen die hun doel voorbij schieten. In dit kader is het van belang dat pas na zeer langdurige periodes de maximale concentraties in het grondwater worden bereikt (vaak naar schatting na honderduizend jaren). Terecht wordt in de Aanvulling op het MER opgemerkt, dat ook rekening moet worden gehouden met de flux uit de omringende waterbodem. Uit berekeningen blijkt immers dat de emissies van bijvoorbeeld PAK's en vele gechloreerde organische microverontreinigingen uit gesaneerde waterbodems qua omvang per oppervlakte-eenheid vergelijkbaar kunnen zijn met die uit een baggerspeciéstort. De Commissie wijst in dit verband ook op de onzekerheden omtrent de geformuleerde streefwaarden voor onder andere PAK's en de invloed daarvan op het te voeren beleid.

Anderzijds zijn als aandachtspunten de (on)mogelijkheden van controle op effectiviteit van de (isolerende) voorzieningen en naleving van het toetsingskader van belang, alsmede het kunnen treffen van nadere maatregelen bij het falen van voorzieningen. Daarbij dient bijvoorbeeld rekening te worden gehouden met de onmogelijkheid van controle op advectief (en diffusief) transport bij een geheel of gedeeltelijk onder (grond)water gelegen stort. Bij een boven (grond)water gelegen stortplaats is dat in principe wel mogelijk. Feitelijk kan slechts bij concrete projecten aan de hand van de wijze van uitvoering en de specifieke omstandigheden worden bezien in hoeverre het volledig inhoud geven aan de IBC-criteria bij stortplaatsen die geheel of gedeeltelijk

1 Zie bijlage 4, reactie nr. 1 en 5

2 In de reactie van het gewest Gooi en Vechtstreek wordt de vraag gesteld of op grond van de informatie in het MER de vraag niet kan worden beantwoord in hoeverre met het storten van baggerspecie onder (grond)water, in het bijzonder in voormalige zandwinputten, aan de IBC-criteria kan worden voldaan (zie bijlage 4, reactie nr. 1; zie ook bijlage 4, reactie nr.5.

onder het (grond)water gelegen zijn, mogelijk is. Anderzijds bestaat bij een stortplaats boven (grond)water de mogelijkheid dat het stortlichaam op den duur aerob kan worden, waardoor bijvoorbeeld de mobiliteit van zware metalen zal veranderen en kunnen stortplaatsen boven grondwater grote ruimtelijke problemen geven.

De enige mogelijkheid om bij een geheel of gedeeltelijk onder (grond)water gelegen stort een indruk te verkrijgen in de omvang van eventuele emissies is het uitvoeren van modelberekeningen. In de Aanvulling op het MER wordt terecht opgemerkt, dat de beschikbare modellen niet in de veldsituatie zijn getoetst en dat ook onduidelijkheid bestaat over de te hanteren invoervariabelen. Hierdoor kan het toetsingskader en de controle daarop worden beïnvloed. Afspraken over de te hanteren modellen en de wijze van toepassing zijn dan ook noodzakelijk. Dit mag echter niet leiden tot belemmering van de ontwikkeling van nieuwe, meer betrouwbare modellen en hun toepassing.

De beschouwingen in het MER over verontreiniging van bodem en grondwater hebben vrijwel uitsluitend betrekking op effecten op de lange termijn bij storten. Uitgangspunt hierbij is waarschijnlijk, dat de lange termijn effecten in termen van kwantiteit gesommeerd over honderduizenden of zelfs miljoenen jaren ("eeuwigheids"termijnen) groter zijn dan die van bijvoorbeeld de consolidatiefase die "slechts" ca. 100 jaar omvat. De vraag is, of deze benadering geheel terecht is. Deze vraag wordt ook in het themarapport gesteld (blz. 92). Deze vraag wordt wel gesteld, doch niet beantwoord. Slechts op de lange termijn effecten van het storten wordt in kwantitatieve zin ingegaan. Dit laat de mogelijkheid open dat, mede afhankelijk van de te beschouwen tijds-termijn, de milieubeïnvloeding in de stort- en consolidatiefase ernstiger is dan de beschreven lange termijn effecten van het storten.

De polycyclische aromatische koolwaterstoffen (PAK) die komen uit diffuse bronnen zoals geteerde oppervlakken dragen in belangrijke mate bij tot de slechte kwaliteit van de specie uit rijkswateren, regionale wateren en sloten. Het wordt aanbevolen te bezien hoe deze diffuse bronnen kunnen worden teruggedrongen.

Voor de kwaliteitsverbetering van de Rijn bestaat een actieprogramma. Voor de Schelde en de Maas is daar ook behoefte aan.

Bij de hoofdstukken 1 t/m 5 van het MER wordt de specie verdeeld in kwaliteitsklassen (0 t/m IV). In de daarop volgende hoofdstukken over storten wordt dit onderscheid niet meer gemaakt (het gaat om IBC-storten). Gezien de grote verschillen (in aanpak en kosten) tussen bestaande storten voor verschillende klassen baggerspecie (bijvoorbeeld de Slufter en de Papegaaiebek) is het gewenst een nadere toelichting te geven op de mogelijkheid verschillende depotklassen te realiseren, zoals bijvoorbeeld in de Verenigde Staten het geval is. Daarbij kan worden gedacht aan een klasse A stort (gelet op de omstandigheden niet

mobiele verontreinigingen of slechts met bepaalde stoffen licht verontreinigd) en een klasse B stort (relatief mobiele verontreinigende stoffen).

De Commissie acht meer duidelijkheid gewenst over de zinvolheid van verschillen in uitvoering van stortplaatsen (zwaarte voorzieningen) voor verschillende categorieën baggerspecie.

2.2.2. Monitoring en evaluatie

Het MER, met inbegrip van de bijlagen, bevat nog geen concept voor een evaluatieprogramma, zodat de strekking daarvan in deze fase van openbare beoordeling nog niet duidelijk is. Wel bevat het ontwerp-beleidsstandpunt een aantal actiepunten die als zodanig als onderdeel van een evaluatieprogramma kunnen worden beschouwd. Bij de vaststelling van het beleidsstandpunt dient - gelet op artikel 7.39 van de Wet Milieubeheer/ artikel 41 am van de Wabm - een evaluatieprogramma te worden vastgesteld.

Er zijn op een flink aantal punten nog grote onzekerheden. Deze punten zouden ieder afzonderlijk aanleiding kunnen zijn voor een actie tot nader onderzoek. Het betreft met name de volgende punten (voor het evaluatieprogramma; zonder prioriteitsvolgorde):

- Afspraken over toe te passen modellen en de keuze van invoervariabelen.
- In het hoofdstuk "Leemten in kennis" is aangegeven dat de kennis ten aanzien van de hoeveelheden en samenstelling van de vervuilde waterbodem nog zeer beperkt is. Bijzondere aandachtspunten daarbij zijn de deeltjesgrootteverdeling, de verdeling van de verontreinigingen over de verschillende fracties en de wijze van voorkomen van de verontreinigingen, dit mede in verband met de verwerkbaarheid.
- De ontwikkeling van de kwaliteiten baggerspecie, met name onderhoudsbaggerspecie, in de te onderscheiden fluviale hoofdgebieden in de tijd.
- Een inventarisatie van de betrokken hoeveelheid en kwaliteit van slotenspecie; met name ook aandachtspunt bij de regionale/provinciale plannen voor de verwijdering van baggerspecie.
- Onzekerheden ten gevolge van de deels nog onbekende samenstelling wat betreft organische microverontreinigingen en de mobiliteit (gekoppeld aan wateroplosbaarheid) van deze verontreinigingen in de baggerspecie en de geïntegreerde ecotoxiciteit daarvan en de daaraan gekoppelde klasse-indeling.
- De nadere onderbouwing en uitwerking van bepaalde streefwaarden (zoals voor PAK's) mede in relatie tot het toetsingskader voor baggerspeciestorten.
- De ontwikkeling van grootschalige toepassing van verwerkingstechnieken als onzekerheid en de breedte van de toepasbaarheid van deze technieken.
- Op landelijk niveau zouden criteria moeten worden ontwikkeld voor de beoordeling van de verwerkbaarheid (enerzijds scheiden/ontwateren,

anderzijds reinigen) van verontreinigde baggerspecie³]. Daarbij moet worden gezien in hoeverre de criteria voor terrestrische bodem, welke voorlopig in de Aanvulling van het MER zijn genoemd, eveneens van toepassing zijn voor waterbodems.

- De mogelijkheid van voorbehandeling van de te storten specie, bijvoorbeeld door immobilisatie of partiële reiniging van verontreinigende stoffen ter reductie van de restflux van verontreinigingen in situ (uitloogbaarheid).
- Mogelijkheden voor de toepassing van (on)verwerkte baggerspecie als bouwstof.
- Er wordt geconstateerd, dat in het MER weinig gebruik gemaakt is van (monitoring)gegevens van bestaande storten van verontreinigde baggerspecie zoals de Slufter⁴] op de Maasvlakte en de Papegaaiebek (zie richtlijnen pag.17). Deze praktijkgegevens kunnen het nemen van strategische en operationele keuzen helpen onderbouwen.

De Commissie acht het tenslotte verstandig, gekoppeld aan de periodieke evaluatie van het beleidsstandpunt, voortschrijdende uitvoeringsprogramma's te presenteren.

3 Zie bijlage 4, reactie nr.5.

4 Zie "Evaluatie milieu-effectrapportage Slufter over de periode 1986 tot en met 1990, september 1992.

BIJLAGEN

bij het toetsingsadvies
over de inhoud van het
milieu-effectrapport
Berging baggerspecie

(bijlagen 1 t/m 5)

BIJLAGE 1

Brieven van het bevoegd gezag d.d. 22 juli 1992 en 13 april 1993, waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen

 Ministerie van Verkeer en Waterstaat	
<p>1 27 JULI 1992 2252-92 298-77 St/Sc/Pu/Bib</p>	
Aan Commissie voor de Milieu effectrapportage Postbus 2345 3500 GH UTRECHT	
Contactpersoon A. van der Beesen	Doorkiesnummer 374 41 61
Datum 22 juli 1992	Bijlage(n) div.
Ons kenmerk HW/AB 127758	Uw kenmerk
Onderwerp MER Baggerspecie.	
<p>Geachte heer,</p> <p>Op 20 februari 1990 stuurde ik u mede namens mijn ambtgenoot van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, de door ons vastgestelde Richtlijnen voor het opstellen van het milieu-effectrapport voor baggerspeciedepots.</p> <p>In maart 1992 is het MER afgerond en op 12 juni 1992 is het MER na behandeling in de Ministerraad vastgesteld. Tevens is het ontwerp-beleidsstandpunt verwijdering baggerspecie, dat op basis van het MER is opgesteld, goedgekeurd ten behoeve van de inspraakprocedure.</p> <p>Het MER en het ontwerp-beleidsstandpunt doe ik u hierbij toekomen.</p> <p>Uw oordeel over het MER zie ik met belangstelling tegemoet.</p> <p>Het MER en het ontwerp-beleidsstandpunt zal tot 5 oktober ter visie worden gelegd. De procedure zal worden begeleid door het Secretariaat van de Raad van de Waterstaat.</p> <p>Aangezien het de bedoeling is om begin 1993 het definitieve beleidsstandpunt aan de Tweede Kamer toe te zenden, verzoek ik u mij, indien mogelijk, uw oordeel over het MER in de maand november te doen toekomen.</p> <p>Hoogachtend,</p> <p>DE MINISTER VAN VERKEER EN WATERSTAAT, namens deze, DE PLV. SECRETARIS-GENERAAL,</p> <p></p> <p>mw. mr. T.J. van Beek</p>	
Postadres postbus 20901, 2500 EX Den Haag Bezoekadres Plesmanweg 1-6	Telefoon 070-3516171 Telefax 070-3517895 Telex 32562 minvw nl
<small>Bereikbaar met tramslijn 1 vanaf station cs, tremlin 9 vanaf station cs en h4, buslijn 22 vanaf station cs, buslijn 65 vanaf Leidschendam, buslijn 68 vanaf Oegstgein</small>	

BIJLAGE 2

Openbare bekendmaking in Staatscourant nr. 141 d.d. 24 juli 1992

Aankondiging

Inspraak Beleidsstandpunt/Milieu-effectrapport berging baggerspecie

*Het Ministerie van Verkeer en Waterstaat
en het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer*

Het Kabinet heeft onlangs het ontwerp-Beleidsstandpunt verwijdering baggerspecie vastgesteld. Het ontwerp-Beleidsstandpunt gaat in op het tegengaan (preventie) van verontreiniging van de waterbodem en op de mogelijkheden van verwijdering van verontreinigde baggerspecie. Onder verwijdering wordt verstaan het verwerken (ontwateren, scheiden, reinigen, immobiliseren), storten of verspreiden van de verontreinigde baggerspecie.

Aangezien het niet mogelijk is om alle vervuilde baggerspecie te reinigen, geeft het Kabinet in het ontwerp-Beleidsstandpunt richtlijnen voor de lokatiekeuze en het ontwerp en de inrichting van stortplaatsen voor baggerspecie.

Het ontwerp-Beleidsstandpunt is gebaseerd op het in opdracht van de Ministers van Verkeer en Waterstaat en Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer opgestelde Milieu-effectrapport (MER) berging baggerspecie.

Eenieder wordt in de gelegenheid gesteld zijn of haar visie over het ontwerp-Beleidsstandpunt/MER berging baggerspecie kenbaar te maken. Daarnaast is over dit onderwerp advies gevraagd aan de Centrale Raad voor de Milieuhygiëne, De Raad van de Waterstaat en de Technische Commissie Bodembescherming en zijn enkele organisaties rechtstreeks om commentaar gevraagd.

Terinzagelegging:

Het ontwerp-Beleidsstandpunt verwijdering baggerspecie ligt tezamen met het daarbij behorende MER vanaf 27 juli t/m 5 oktober 1992 gedurende de normale openingstijden en op de daar toe gebruikelijke plaats ter inzage bij:

- alle provinciehuizen;
- de bibliotheek van het Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat, Koningskade 4 te Den Haag;
- de bibliotheek van het Directoraat-Generaal Milieubeheer, Dr. van der Stamstraat 2 te Leidschendam.

Verkrijgen van het ontwerp-Beleidsstandpunt en het MER:

Een exemplaar van het ontwerp-Beleidsstandpunt verwijdering baggerspecie en het Milieu-effectrapport berging baggerspecie is voor belangstellenden verkrijgbaar bij het Secretariaat van de Raad van de Waterstaat, Kneuterdijk 6, 2514 EN Den Haag (telefoon 070-3618719).

Waar moeten de reacties naar toe?

Reacties op het ontwerp-Beleidsstandpunt/MER berging baggerspecie dienen schriftelijk uiterlijk 5 oktober 1992 te worden verzonden aan:

Raad van de Waterstaat
Inspraak Baggerspecie
Kneuterdijk 6
2514 EN Den Haag

Zij die opmerkingen indienen kunnen verzoeken hun persoonlijke gegevens niet bekend te maken.

Hoorzittingen:

Degenen die in hun schriftelijke reactie daarom hebben verzocht zullen in de gelegenheid worden gesteld hun standpunt toe te lichten in een openbare hoorzitting. Plaats en datum van de eventuele hoorzittingen zullen nog nader bekend worden gemaakt.

Inzage ingekomen reacties:

De ingekomen reacties zullen vanaf 12 oktober 1992 gedurende een maand ter inzage liggen bij alle provinciehuizen en bij de hierboven genoemde bibliotheken.

Ministerie van Volkshuisvesting,
Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer

Directoraat-Generaal Milieubeheer
Postbus 450, 2260 MS Leidschendam
Telefoon (070) 347 41 74 - Inl. 32952 vrom.nl
Facsimile (070) 317 48 31

Fax.nr. BO: 070-3391290

Commissie voor de milieu-effectrapportage	
DATE	13 APR 1993
REF	462-93
OBJ	248-186 en 167
FILE	Sf/Sc/pres/bild

Directoraat-Generaal Milieubeheer
Hoofddirectie Milieukwaliteit
en Emissiebeleid
Directie: Bodem
Afdeling Bodembescherming/27

Aan de voorzitter van
de commissie voor de
milieu-effectrapportage
ir. P. van Duursen
Postbus 2345
3500 GH UTRECHT

Uw kenmerk

Uw brief van

Kenmerk

Datum

DBO\08493006

13 april 1993

Onderwerp

m.e.r. Berging baggerspecie

Geachte heer Van Duursen,

In vervolg op mijn brief dd. 15 december 1992, waarin ik u verzocht het advies van uw commissie met betrekking tot het MER Berging baggerspecie aan te houden, doe ik u hierbij toekomen de Aanvulling Milieu-effectrapport Berging baggerspecie. De aanvulling is tot stand gekomen op basis van het "Plan van aanpak aanvulling en bijstelling MER Berging baggerspecie", dat is opgesteld naar aanleiding van het concept-advies van uw Commissie en de bespreking van dit conceptadvies met uw Commissie op 16 november 1992.

Dit rapport bevat een nadere aanvulling en bijstelling van het MER Berging baggerspecie, die erop gericht is de informatie en conclusies van het MER meer toe te spitsen op voor het Beleidsstandpunt verwijdering baggerspecie relevante informatie. Om ten behoeve van dit beleidsstandpunt over zo actueel mogelijke informatie te kunnen beschikken is in dit rapport op een aantal punten recent beschikbaar gekomen informatie verwerkt, onder andere wat betreft het te verwachten aanbod van baggerspecie, de verwerking en verwerkingskosten van verontreinigde baggerspecie, het toetsingskader voor baggerspeciéstortplaatsen en milieueffecten ten gevolge van het laten liggen van verontreinigde baggerspecie. Daarnaast wordt in dit rapport een aantal aanpassingen op gegevens uit het oorspronkelijke rapport gepresenteerd.

De Aanvulling Milieu-effectrapport Berging baggerspecie, maakt integraal deel uit van het MER Berging baggerspecie.

In verband met het belang van de aanvulling en gelet op de tijd die inmiddels is verstreken sinds het verschijnen van het hoofd-rapport zal dezerzijds worden zorg gedragen voor een actieve verspreiding van deze aanvulling en zal ruime bekendheid worden gegeven aan het verschijnen van deze aanvulling.

Bij het tot stand komen van de nu gepresenteerde aanvulling hebben intensieve en vruchtbare gedachtenwisselingen met uw commissie plaats gevonden. Voor die inzet van uw commissie wil ik u dank zeggen.

Mede namens de minister van Verkeer en Waterstaat verzoek ik u thans de procedure voor het uitbrengen van het advies van uw commissie voort te zetten.

de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening
en Milieubeheer,
voor deze:

de plv. directeur-generaal Milieubeheer,

mr. G.J.R. Wolters

BIJLAGE 3

Projectgegevens

Initiatiefnemers: Ministers van Verkeer en Waterstaat en van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.

Bevoegd gezag: Ministers van Verkeer en Waterstaat en van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.

Besluit: Beleidsstandpunt verwijdering baggerspecie.

Categorie Besluit m.e.r.: vrijwillige m.e.r.-procedure.

Activiteit: Het kabinet is voornemens een beleidsstandpunt vast te stellen over de verwijdering van baggerspecie. Daartoe is een milieu-effectrapport (MER) "Berging baggerspecie" opgesteld en een ontwerp-beleidsstandpunt gepubliceerd en ter visie gelegd. In het MER staat de problematiek van de inrichting van stortplaatsen voor baggerspecie centraal. Ook de gehele verwijderingsketen van baggerspecie (baggeren, verwerken, storten, verspreiden) is in relatie tot het storten beschouwd in het ontwerp-beleidsstandpunt en in het onderliggende MER.

Stand van zaken: Deze m.e.r. is gestart op 8 september 1989. De richtlijnen voor de inhoud van het milieu-effectrapport zijn vastgesteld op 16 februari 1990, mede op grond van het advies van de Commissie voor de m.e.r. uitgebracht op 14 november 1989. Het MER en de overige documenten zijn ter inzage gelegd van 27 juli 1992 tot en met 5 oktober 1992. Op 1 december 1992 is in Den Haag een hoorzitting gehouden. De bespreking van het concept-toetsingsadvies gaf bevoegd gezag en initiatiefnemers aanleiding tot het schriftelijk ingaan op een aantal nadere aandachtspunten. In afwachting van nader bericht werd de Commissie medio december 1992 verzocht het uitbrengen van het advies aan te houden. Medio april 1993 kwam een aanvulling op het MER beschikbaar.

Samenstelling van de werkgroep:

ir. P. van Duursen, opvolger van dr. H. Cohen (voorzitter);
H. Compaan;
ir. W. van Duijvenbooden;
prof.dr.ir. F.A.M. de Haan;
drs. R.W. van Oostrum (adviseur in de toetsingsfase);
prof.dr. J.H.J. Terwindt;
ing. H.J. van Veen.

Secretaris van de werkgroep: ir. R.I. Seijffers.

1

PLAN VAN AANPAK AANVULLING EN BIJSTELLING MER BERGING BAGGER-
SPECIE

INLEIDING

Naar aanleiding van het concept-advies van de Commissie MER en de bespreking van dit concept-advies tussen bevoegd gezag/initiatiefnemer en de Commissie heeft de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, mede namens de minister van Verkeer en Waterstaat verzocht het advies aan te houden in afwachting van nader bericht.

Dit Plan van Aanpak geeft aan op welke wijze de reactie van de beide ministeries vorm zal krijgen.

In algemene zin is de aanvulling en bijstelling van het MER erop gericht de informatie en conclusies meer toe te spitsen op voor het beleidsstandpunt en uitvoering van het beleid relevante informatie.

Per hoofdpunt wordt de kritiek van de Commissie MER kort weergegeven, vervolgens wordt hierbij een reactie gegeven en tenslotte wordt aangegeven welke bijstelling en aanvulling van de MER zal plaats vinden.

1. Zwaartepunt problematiek en specieaanbod.
Betrouwbaarheid van de aanbodgegevens.

o Kritiek Commissie

Te weinig aandacht voor hoeveelheden saneringsspecie in relatie tot hoeveelheden (Klasse III en IV) onderhoudsspecie.

Hoeveelheden saneringsspecie onderschat als gevolg van :
-omrekening situ m3/hopper m3; - in de komende jaren nog op de al aanwezige saneringsspecie bezinkend sediment; - praktijk van ontgraven.

Hierdoor wellicht invloed op depotberekeningen/locaties (hoofdstuk 8 MER).

Systematische onderschatting totale hoeveelheid baggerspecie als gevolg van niet meenemen saneringsspecie klasse III uit regionale wateren en uitgaan van minimale hoeveelheden tav slootspecie.

Veel onzekerheden en aannames in het rapport, mn tav hoeveelheden en samenstelling van specie. In MER wordt met absolute getallen gewerkt. Er moet worden ingegaan op betrouwbaarheid van de cijfers en gevolgen daarvan voor conclusies van het MER.

Kwaliteitscriteria (klassegrenzen) zijn als vast gegeven opgevoerd. Deze waarden zijn bepalend voor hoeveelheden specie in de verschillende klassen. Getalsmatige invulling van klassegrenzen heeft geen eeuwigheidswaarde. Hoeveelheden per klasse zijn daarom ook onzeker. Aanbod eutrofe specie is buiten beschouwing gelaten.

o Reactie

De MER Berging baggerspecie heeft niet tot doel om de exacte hoeveelheid vrijkomende saneringsspecie in beeld te brengen. In de richtlijnen is ten aanzien van de

hoeveelheden ook aangegeven dat voor de inschatting daarvan dient te worden uitgegaan van bestaande gegevens. Voor wat betreft de hoeveelheden saneringsspecie zijn deze gegevens nog beperkt.

De onzekerheden in de hoeveelheden saneringsspecie zijn nog groot. Naast door de Commissie genoemde onzekerheden zoals de praktijk van inventariseren, analyseren en ontgraven, zijn de volgende onzekerheden nog te noemen.

- * Aantal van de verontreinigde locaties is nog niet precies bekend.
- * Omvang (situ m³ per locatie) veelal nog onbekend. Omvang wordt per geval bepaald in het nader onderzoek op de locatie.
- * Saneringswijze (isoleren of ontgraven) veelal nog onbekend, wordt per geval gezien.
- * Saneringstempo heeft relatie met beschikbare financiële middelen en realisatie van stort- opslag- en verwerkingscapaciteit, inclusief bestuurlijke aspecten.

De marges kunnen hierbij groot zijn.

Ter illustratie kan hierbij worden verwezen naar de studies ten aanzien van de sanering van het Ketelmeer, waarbij de hoeveelheden vrijkomende saneringsspecie in de verschillende varianten varieerden van 1,3 tot 20 miljoen m³.

Van de totale hoeveelheid saneringsspecie komt een zeer groot deel vrij in regio's Hollands Diep en Ketelmeer. Voor deze twee locaties loopt een projectmer en is grootschalige stortcapaciteit in voorbereiding. De verwijderingsoplossing, in de vorm van grootschalige stortplaatsen en de sanering zijn hierbij min of meer direct gekoppeld.

Mogelijke toekomstige wijzigingen in getalsmatige invulling klassegrenzen vormen een onzekerheid in de verdeling van de vrijkomende baggerspecie over de verschillende klassen. In het MER is op dit punt uitgegaan van bestaande gegevens, zoals ook in de richtlijnen is aangegeven. In het (definitieve) beleidsstandpunt zal aan dit punt, met name voor wat betreft de nieuwe interventiewaarden, nader aandacht worden besteed.

De onzekerheden in de samenstelling van de (onderhouds)baggerspecie en daarmee in de verdeling van de vrijkomende specie over de verschillende kwaliteitsklassen wordt overigens met name bepaald door de onzekerheden in de kwaliteitsontwikkelingen als gevolg van de emissiereductie. Hierover kan op dit moment geen extra informatie worden gegeven. Daartoe is meer inzicht nodig in de werkelijk te verwachten emissiereducties en in de mate en snelheid waarin deze doorwerkt in de kwaliteit (verbetering) van de waterbodem. In het beleidsstandpunt zijn als actiepunten opgenomen: het uitwerken van maatregelen pakketten ter realisering van de grenswaarden in 2000 en ter realisering van de streefwaarden in 2010. Wel is de inschatting van de huidige kwaliteit van de

baggerspecie zoals deze in het MER is gepresenteerd bevestigd in een recent onderzoek van de CUWVO. Uit dit onderzoek, gebaseerd op het dubbele aantal bemonsteringspunten als onderzoek waarop conclusies in het MER zijn gebaseerd, komt hetzelfde patroon voor de verdeling van de baggerspecie over de verschillende klassen naar voren.

o **Bijstelling en aanvulling**

- Op basis van aanvullende inventarisatie bij provincies en regionale directies rijkswaterstaat zal een nieuwe raming van hoeveelheden saneringsspecie worden gemaakt.
- Op basis van bestaande gegevens zal de huidige praktijk van de verwijdering van de bulk van de baggerspecie in beeld worden gebracht.
- Voor onderhoudsspecie (exclusief slootspecie) zit de onzekerheid in het aanbod voornamelijk in het watergehalte van de gepresenteerde m3 en daarmee in de omrekening naar situ m3. Aan de hand van informatie van baggerspecialisten zal een marge voor de aangegeven hoeveelheden onderhoudsspecie worden aangegeven.
- Voor slootspecie zal in de aanbodgegevens zowel de minimum- als de maximumvariant worden opgenomen.
- In het ontwerp-beleidsstandpunt is een actiepoint opgenomen dat nader onderzoek naar de hoeveelheid (en de kwaliteit) van de slootspecie op korte termijn moet worden uitgevoerd.
- Om alle cijfers op een lijn te krijgen zullen deze voor sanerings- en onderhoudsspecie worden teruggerekend naar een standardeenheid, bijvoorbeeld situ m3 (80 volume% water).
- Aangegeven zal worden dat het bij het bepalen van de hoeveelheden vrijkomende saneringsspecie van belang is om rekening te houden met schoon/schoner sediment dat voortvloeiend aan de uitvoering van de sanering nog bezinkt op de reeds aanwezige saneringsspecie en met de relatief grote onnauwkeurigheid van baggeren bij het verwijderen van de saneringsspecie.
- Aangegeven zal worden dat bij het ontbreken van voldoende voortgang bij de preventie rekening moet worden gehouden met aanbod van baggerspecie, conform preventiescenario 1 uit het MER.
- Ten aanzien van aanbodgegevens en met name de verdeling van de baggerspecie over de verschillende klassen zal een beschouwing worden opgenomen over de mogelijke verschuivingen die kunnen optreden in de verdeling van de baggerspecie over de verschillende klassen ten gevolge van wijzigingen in de getalsmatige grenzen van de verschillende klassen.
- De getalsmatige grenzen van de verschillende klassen zullen worden opgenomen in een bijlage.
- In de aanvulling zal voornamelijk in beschrijvende zin nader worden ingegaan op het te verwachten aanbod van eutrofe specie in de komende jaren, en ontwikkelingen die mede bepalend zijn voor dit aanbod.
- Nagegaan wordt in welke mate organotinverontreiniging van invloed is op het aanbod van baggerspecie.

De bijstelling en aanvulling op het punt van aanbodgegevens zal resulteren in een bijgestelde tabel met aanbod van onderhouds- en saneringsspecie. Het aanbod zal daarbij worden gepresenteerd als een range (met boven- en ondergrens) waarbinnen het werkelijke aanbod zal liggen. Het totaal aanbod zal worden gebruikt om de benodigde stortcapaciteit te bepalen. Hierbij zal tevens worden aangegeven hoeveel van de benodigde stortcapaciteit reeds aanwezig is en hoeveel stortcapaciteit in vergevorderde staat van planvorming.

2. Toetsingskader voor stortplaatsen.

o Kritiek Commissie

Het MER bevat geen gekwantificeerd overzicht van normen of beoordelingscriteria waaraan stortplaatsen voor baggerspecie moeten voldoen. Bij het hanteren van de referentiewaarden grondwaterkwaliteit als toetsingscriterium worden kanttekeningen geplaatst.

Een meer expliciete aanduiding over bij concrete storten te volgen procedures wordt zinvol geacht.

Gevraagd wordt in te gaan op de mogelijkheid om onderscheid te maken tussen stortplaatsen voor licht en sterk verontreinigde baggerspecie.

o Reactie

Zoals aangegeven op pagina 153 van het MER wordt het toetsingskader gevormd door de IBC-criteria. De streefwaarden grondwaterkwaliteit zijn ten aanzien van (potentieel) bodembelastende activiteiten de getalsmatige invulling van dit toetsingskader in het bodembeschermingsbeleid. Dit algemene uitgangspunt in het gehele bodembeschermingsbeleid is breed gedragen en wordt door de Technische Commissie Bodembescherming (TCB) bij herhaling nadrukkelijk bevestigd.

Gelet op het feit dat een zodanige isolatie dat het water dat de isolerende voorzieningen passeert niet meer verontreinigingen bevat dan de streefwaarden, niet altijd mogelijk zal zijn, is verdere ontwikkeling van een algemeen toetsingskader gericht op baggerspeciestortplaatsen wel gewenst. In het (definitief) beleidsstandpunt zal hiertoe zo mogelijk een aanzet worden gegeven.

Voor wat betreft de getalsmatige invulling van de streefwaarden is de MER Berging baggerspecie niet het geëigende kader om daarop nader in te gaan. Deze getalsmatige invulling is bovendien recent, na een uitgebreide inspraakronde, vastgelegd in de notitie Milieukwaliteitsdoelstellingen bodem en water.

In het (definitief) beleidsstandpunt zullen de bij het realiseren van een baggerspeciestortplaats te volgen procedures en de daarbij te betrekken elementen nadrukkelijk aan de orde komen.

De mogelijkheid om onderscheid te maken tussen stortplaatsen voor licht verontreinigde en zwaar verontreinigde baggerspecie is in de MER niet aan de orde gekomen. In het ontwerp-beleidsstandpunt is aangegeven dat op dit punt nadere studie zal moeten plaats vinden.

- o **Bijstelling en aanvulling**
Een aanzet tot een aanvullend algemeen toetsingskader zal worden geschetst, in samenhang met de bij het realiseren van een stortplaats te volgen procedure. Hierbij zal worden aangesloten bij de benadering zoals die door de Technische Commissie Bodembescherming is aangegeven:
 1. minimaliseren emissies;
 2. realiseren inherente veiligheid van de stortplaats;
 3. minimaliseren verspreiding van nog optredende emissies.
 Ten aanzien van het minimaliseren van emissies zal o.a. het RIZA-rapport "Emissies van microverontreinigingen naar het grondwater: een vergelijking tussen baggerspedepots en gesaneerde waterbodems" in de beschouwing worden betrokken.
Met betrekking tot minimaliseren van verspreiding wordt gedacht aan een zone rondom de stortplaats waar verhoogde concentraties verontreinigende stoffen zullen optreden. De verschillende elementen en parameters die van belang zijn bij het realiseren van een concrete stortplaats en die daarbij in beschouwing moeten worden genomen zullen in een overzicht worden gepresenteerd.

3. Milieueffecten in meer kwantitatieve zin.

- o **Kritiek Commissie**
In richtlijnen gevraagd om milieueffecten van laten liggen saneringsspecie te vergelijken met weghalen saneringsspecie. Is onvoldoende kwantitatief gebeurd, waardoor zinvolheid/-loosheid van saneringsoperatie niet kan worden vastgesteld.
- o **Reactie**
Het MER is niet opgesteld ten behoeve van landelijke keuzes voor de verwijdering van verontreinigde baggerspecie, zoals ook is aangegeven in bijlage 2 van de richtlijnen waarin inspraakreacties op de startnotitie zijn verwerkt.
Het beleid voor de sanering van waterbodems vindt zijn basis in de Interimwet bodemsanering/Wet bodembescherming. De wijze van sanering wordt per geval bezien. Hiertoe worden in het saneringsonderzoek voor het individuele geval op basis van de lokale situatie verschillende saneringsalternatieven (isolatie(waaronder natuurlijke isolatie), verwijdering) ontwikkeld en met elkaar vergeleken.

In het MER is in kwalitatieve zin ingegaan op de milieueffecten van de gehele verwijderingsketen. Op basis van

deze kwalitatieve beschouwing is in het MER geconcludeerd dat het laten liggen van saneringsspecie in algemene zin meer negatieve gevolgen heeft voor het milieu dan verwijderen. Dit vanwege de effecten op organismen in water en waterbodan en de verdere verspreiding van verontreinigingen naar oppervlaktewater en grondwater bij het laten liggen.

- o **Bijstelling en aanvulling**
Ter aanvulling op de kwalitatieve informatie in het MER zal ter illustratie kwantitatieve informatie over verspreiding van verontreinigingen naar grond- en oppervlaktewater, en de vergelijking op dit punt tussen verwijderen en laten liggen van de saneringsspecie uit nader onderzoek en saneringsonderzoek Katelmeer worden toegevoegd.
Ten aanzien van kwantitatieve effecten van baggeren zal informatie uit de studie die in POSW-kader wordt uitgevoerd worden opgenomen wanneer gegevens uit deze studie voor 1-2-93 beschikbaar zijn. Wanneer de gegevens niet voor deze datum beschikbaar zijn kan op dit punt geen nadere kwantificering worden gegeven.
Ten aanzien van verspreiding van verontreinigingen tijdens het storten in depot zullen gegevens die in het kader van de MER Hollands Diep/Haringvliet beschikbaar komen worden opgenomen.

De aanvulling zal resulteren in een meer kwantitatieve beschouwing op het punt van de milieueffecten ten aanzien van de vergelijking tussen laten liggen en verwijderen van saneringsspecie.

4. Verwerkbare hoeveelheden en kosten van verwerking

- o **Kritiek Commissie**
Klasse II-specie alleen scheiden en ontwateren en niet ook nog reinigen is realistischer. Kosten bewerkingsmethoden onjuist en onduidelijk berekend.
- o **Reactie**
In het ontwerp-beleidsstandpunt is 20% verwerken van verontreinigde baggerspecie klasse II, III en IV opgenomen als doelstelling voor het jaar 2000. Verwerken omvat daarbij scheiden, reinigen en immobiliseren. Elk van de technieken kan daarbij afzonderlijk worden ingezet, maar ook in combinatie met andere technieken.
Ten aanzien van verwerken is er in het MER, op basis van gegevens uit het POSW, van uitgegaan dat in alle gevallen na scheiden ook reinigen noodzakelijk is, om een produkt te verkrijgen dat nuttig toepasbaar is.
POSW gegevens hebben op dit punt voornamelijk betrekking op specie van de klassen III en IV, zodat het zinvol is om nader in te gaan op de vraag of deze werkwijze (na scheiding ook reiniging) ook voor specie klasse II noodzakelijk is.

- o **Bijstelling en aanvulling**
Met deskundigen zal worden overlegd om te bezien of op dit moment al meer inzicht bestaat in de mogelijkheid om klasse II-specie middels scheiding te verwerken tot een toepasbaar produkt. Wanneer dit het geval is zal dit worden aangegeven en zal ook worden getracht enig inzicht te bieden in de hoeveelheid klasse II-specie die op deze wijze kan worden verwerkt.
Wanneer hierover op basis van de huidige gegevens geen uitspraak kan worden gedaan zal dit punt als een actiepoint worden opgenomen in het beleidsstandpunt. De in het MER gepresenteerde kosten van verwerkingsmethodes zullen nader worden bezien en zonodig gecorrigeerd.

- 5. Tijdelijk opslag
 - o **Kritiek Commissie**
In het MER wordt niet ingegaan op tijdelijke opslag voorafgaand aan verwerken. Opgemerkt wordt dat opslag voorafgaand aan gecompartmenteerd storten in sommige gevallen (opslag in water) tot negatieve (milieu)gevolgen kan leiden.

 - o **Reactie**
Zoals in de richtlijnen is aangegeven heeft de nadruk in het MER gelegen op definitieve berging. In het (definitief) beleidsstandpunt zal nadrukkelijk aandacht zijn voor opslag van baggerspecie, zowel voorafgaand aan realisatie van definitieve stortplaatsen als ten behoeve van verwerking. Hierin zullen zo mogelijk ook richtlijnen ten behoeve van deze opslag worden geformuleerd. Zo nodig zal als een actiepoint in het beleidsstandpunt de verdere uitwerking van deze richtlijnen worden opgenomen.

 - o **Bijstelling en aanvulling**
-Een korte beschouwing over de noodzaak van opslag (-voorafgaand aan de realisatie van definitieve stortplaatsen voor baggerspecie; -tbv verwerken) zal worden opgenomen.
-Aangeven zal worden welke milieueffecten bij opslag van belang zijn en waar opslag op dit punt verschilt van storten.

- 6. Monitoring en evaluatie
 - o **Kritiek Commissie**
Gesignaleerd wordt dat het MER geen conceptevaluatieprogramma bevat. Aanbevolen wordt om bij vaststelling van het beleidsstandpunt een evaluatieprogramma vast te stellen.

 - o **Reactie**
In het ontwerp-beleidsstandpunt zijn de activiteiten die in de komende jaren ontplooid zullen worden verwoord in